

प्रवेश सं० १८१७८

विषयः पुरुषोत्तिहासम्

क्रम सं० _____

नाम पद्मेकादशीमाहात्म्यम् (आषाढकृष्णैकादशी) ग्रन्थकार

पत्र सं० १-४८ (सहापेडपुण्ये)

श्लोक सं० _____ अक्षर सं० (पंक्तौ) २९ पंक्ति सं० (पृष्ठे) ८

आकारः ९.४" x ४".

लिपिः दे. ना.

आधारः का.

वि० विवरणम् ५०

14496

पी० एम्स० यू० पा०--७७ एम० सी० ई०--१६५१--५० ०००

वा. ३७ ९३

सूर्यग्रहेतुनाश्रीयासर्वेषामचतुष्टयं॥चंद्रग्रहेतुयामांस्त्रीन्बालवृद्धास्तुरैविनेतिमाध
वीयेकतमोक्तेः

महीधरसंगडे-

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

२-आ-रु ॥ श्री गणेशाय नमः ॥ मायकस्य स्वर्गास्पयस्व इापतेमः शिः ॥ एतश्च मनं प्रोक्तं पवित्रं कायशोधनं १ युधि
 धिर उवाच ॥ ज्येष्ठशुद्धैर्निजलाया माहात्म्यं विष्णुनेमया ॥ आषाढस्य पक्षे तु किं ज्ञाने कादशा भवेत् ॥ १ ॥ कथ
 मस्तप्रसादेन माग्नेमधुस्तरा ॥ २ ॥ श्री कृष्ण उवाच ॥ ब्रतानामुत्तमं राजन् कथयामि तवाग्रतः ॥ सर्वपापक्ष
 पकरं भुक्तिं मुक्तिं प्रदायकं ॥ ३ ॥ आषाढस्यासिते पक्षे योगिनी नाम नामतः ॥ एकादशी च पञ्चमहापातक
 नाशनी ॥ ४ ॥ संसां रावमग्नानां पोतक्ष तासनातनी ॥ जगद्वये सारभता योगिनी ब्रतकारिणा ॥ ५ ॥ कथ
 यामि भवद्वैक्यापौराणी कीदृशभो ॥ अलकानामसारजनशिव ॥ ६ ॥ भक्तिपरापरा ॥ ७ ॥
 तस्यासीस्य वदकी हेममालीति न्यामतः ॥ तस्य पुत्री खरूपा च विशालाक्षीति नामतः ॥ ८ ॥ मानसात्पु
 व्यनिचयमानो यस्य गृहे स्थितः ॥ पुत्री प्रेमसमासक्तो न कुवेरालयगतः ॥ ९ ॥ कुवेरो देवसदने करोति शिव
 रजनं ॥ मध्यक्षमसमये राजन् पुष्यागमसमीक्षकः ॥ १० ॥ देवप्रालीख भवने प्रयत्नात् पासह ॥ यत्नराट् म
 त्स्रजवाद्यकालातिक्रमोपि तः ॥ ११ ॥ कस्मात् ज्ञायाति भोषत हेममाली दुरात्मवान् ॥ निष्प्रयः कार्येता

च च
 मय्येकवाचपुनः पुनः ॥ १२ ॥ यत्त उवाच ॥ वनिताकामुको गेहे रमते तेखपा नृप ॥ तस्य वा क्वं समाकर्ण्य कुवेरः को
 पप्ररितः ॥ १३ ॥ आनयामास त्वां वदकी हेममालिने ॥ सा ता कालास्ये सोपि भयमाकुललोचनः ॥ १४ ॥
 आजगाम तमस्कृत्वा स्मितो मेवेतः ॥ हा प्रेभु ॥ प्रस्वाचरुषा विश्वे कोपप्रस्फुरिताधरा ॥ धनद उवाच ॥ आपा
 पदुष्टदुष्टवर्जकतवाग्देव हे वने ॥ अस्मादशाश्विपुत्रो विष्णुः कोतपातया ॥ १५ ॥ अस्मात्पत्न्या नारय धृत्वा
 गच्छ स्थानमग्राधम ॥ इत्थं कैवले वने ते न तस्मात्पत्न्या नात्पातसः ॥ १६ ॥ महादुःखाभिभूतश्च कुचक्ष
 डितविग्रहः ॥ नेव तो येन भस्त्रवने रोदे स्तमस्य सो ॥ १७ ॥ न सुखदिवसे तस्य निद्रालभने ॥ निद्रा
 ५ यापीति तनुः ॥ निदार्थं मतधीः ॥ १८ ॥ शिव प्रजाप्रभावेन स्मृतिस्तस्य न गच्छति ॥ पातकेनाभिभूतोपि
 प्रवैकर्मस्मरसो ॥ १९ ॥ धर्ममात्रात्कृतो गच्छत हि मादिं पर्वतोत्तमे ॥ तत्र पश्यन्नु निवर्तमानो ॥ २० ॥
 निद्रा ॥ २१ ॥ यस्यायुर्विघ्नो ते राजन् ब्रह्मणो दिनमप्रकां ॥ आश्रमं सगच्छ तस्य कथं ब्रह्मसदः समं ॥ २२ ॥
 ववेद चरणौ तस्य हरतः पापकर्महत ॥ मार्कण्डेयो मुनिवरो दृष्ट्वा तं कुपितो नृप ॥ २३ ॥ परोपकराग्राह्यमसमा

शिरः

आ. ह.
२

इयेरमन्नीना माहेरते मउवाच॥ कस्मात्कुहाभिभूतं त्वंकुतो नि^च तिरोहसि॥ २२॥ इत्युक्तः प्रसन्नावाचमा
करोरममहामुनिः॥ हेममालिहवाच॥ राजराजस्यानुचरो हेममाली त्विनामनः॥ मानसासुप्रनिवपमा
नामप्रसहमुने॥ २३॥ शिवश्चजनवेलायाकुर्वेत्पसमये यत्तस्मिन्दिग्दसेकालतोपश्रुतिद्वितोममा॥ २४
पत्नीसौख्यप्रसक्तेन कामव्याकुलचेतसा॥ ततः कुहेनशोभि राजराजेन वेमुने॥ २५॥ कुहाभिभूतं सज्जा
तोविपुक्तः कान्तातया॥ अमुनातवसा निधिशोभि शुभकर्मणा॥ २६॥ सतोत्पन्नतश्चिन्तेपरोपकारात्
मद्विज्ञातामुनिश्चेष्टमांशाधिक्तेन स॥ २७॥ श्रीमाहेरतेयउवाच॥ त्वयासस्यमिहपोक्तेनासंभाषिते
पतः॥ अतोब्रतोपदेशेन कथयामि शुभपदे॥ २८॥ आयाटेरुस्पपद्मेत्योगिनी ब्रतमाचै॥ अस्पवतस्य पु
रयेनकुष्ठयास्पतितेष्टवं॥ २९॥ इतिवाकंमुनेष्टवादे॥ उवसतितः हितो॥ उभ्यापितः समुनिनावधूवातो
वह्वितः॥ ३०॥ मार्कण्डेयोपदेशेन कृतं तेन ब्रतोत्रमे॥ तद्व्रतस्य प्रभावेन देवस्योत्पन्नसुखसः॥ ३१॥ संयोगकात राम
पालेभेवुमुजेसौख्यमुत्रमे॥ ईदृग्विधं नृपप्रैश्चकथितेयोगिनी ब्रते॥ ३२॥ अस्मादीति सहस्राणि द्विजान् २

भोजयतेतुयः॥ तस्मैसमवाज्येति योगिनी ब्रतकृतं ब्रतः॥ ३३॥ महापापप्रशमनी महसुखफलप्रदा॥ ३४
चौकस्यैकारशीते कथिता योगिनी नृप३५ इति श्रीब्रह्मदेववैपुराणी आयाटेरुस्पपद्मे योगिने कारशीमा
हास्यं शुभमस्तु॥ ॥ श्रीगणेशाय नमः॥ सुखिश्चिउवाच आवाटेरुस्पसिते पक्षे किं त्रापेकारशीमवेत को
देवः कोविशितस्याः एतहाव्याहिकेशवः॥ श्रीकृष्णउवाच कथयामिमहोपालकायापर्वरायिनी क
थयामासया ब्रह्मानारायणमहामने २ नारदउवाच कथयस्व प्रकाराचतुर्मेरुतनमोक्तं ते आवाटेरुस्प
सेनु किं त्रापेकारशीमवेत एतद्विद्यामहे प्रोतेविस्मोताधुनायवे ब्रह्मोवाच वैष्णोसिमुनिश्चेष्टसाधुः
लकलिप्रियनातः परतरं लोके पवित्रं हरिकामरात ४ कर्त्तव्यं तु प्रयत्नेन सर्वपापापनुत्रये॥ तस्मान्नेहप्रवृत्त्या
मिश्रचौशुक्लं हतेरुमे॥ ५॥ एकारदृष्टा हतेपुण्यपापश्च सर्वकामरे॥ न कृतयेनैरैलोके तेन गतिरपेयिता
॥ ६॥ पञ्चाजामेति विख्यातानां पुण्ये कारशीमिता॥ इवीकेशातीतयेन कर्त्तव्यं ब्रतमुत्रमे॥ ५॥ कथयामि
नवायेह कथायोरणी कौशुभायस्याः श्रवणामात्रेण महापापं प्रणाशयति॥ ७॥ मां धातानामराजविर्विस्व

है

आ. ३

देशसंभवः। वभ्रवचक्रवर्तीसप्तसंभः प्रजापदानां॥८॥ धर्मतःपालयामासप्रजापुत्रानिबोरसानानतस्या जेदुभि
 स्नाधयो व्याधयस्तथा॥९॥ निगातेकाः प्रजास्तस्यधनः धान्यसमन्विताः नान्यायोपार्जितेद्रव्यकोशेतस्यमही
 पते॥१०॥ स्तेपमार्गेप्रवर्तते सर्ववर्णास्तथाग्रमा॥ कामधेनुसमाध्वमिस्तस्यराज्येमहीयते॥१०॥ तस्यैवकुर्वते
 राज्यवहुवर्षगतागताः॥ अथोक्तवाचितेप्राप्तेविषाकेपापकर्मणाः॥११॥ वर्षत्रयंतेद्विषयेनरवर्षवनाहक॥
 ।तेनोद्विष्टाः प्रजास्तस्यवभ्रवसुधयार्जिताः॥१२॥ स्नाहं धावयदकारवेहाध्वनवर्जिताः॥ वभ्रवुर्विषयास्तस्यस
 स्थाभावेनयादित्ता॥१३॥ अथप्रजाः समागत्यराजानमिरमवुवन्। प्रजाजबु॥ धूरयोतनपशाईलप्रजानाव
 चनेत्यया। आसीनाइतिश्रोक्ताः। पुराणेषुमनीषिभिः॥१४॥ अयनेताभगवतस्तस्याज्ञायतामस्ततःपुन्यस्य
 भगवानविष्णुसर्गगतः सदा॥ सवकुलतेवृष्टिदृष्टेरत्रेततः प्रजाःतरभावेननपतेस्तप्येगतेतिनेप्रजाः॥१५॥ त
 थाकुरुनपथ्रष्टयोराज्ञेमेयथाभवेत्। राजोकाच॥ सप्तमुक्तंभवद्विष्णुनमिष्यामिहितंभवः॥१६॥ अत्रैवस्यपु
 नेश्रोक्तावेसवंप्रतिष्ठिताः अत्राद्वंतिभूजानिजगदत्रैनुवर्तते॥१७॥ इत्येवंप्रपः तेनोक्तपुराणैवद्विस्तरंन्याणां

५

मपचोराप्रजानापीडेनेभवेत्॥१०॥ नाहंप्रणामात्मरतेहोषं बुधाविचारयनातथापिप्रपतिव्यामिप्रजानांहेत
 काम्यया॥११॥ इतिरुत्वाभतिराजापमिमेयप्रीरुहः। नमस्तुसविधातारंजगाम गहनवने॥१२॥ चचारुनिमु
 त्वानामाग्रान्नपसंक्षितानादरशीशत्रुसप्तनृषिमगीसेन्यः॥१३॥ तेजसाधोतिगरिशंहितोयमिचप
 यज्ञातंदष्टाहर्षितोराजाअवतीरंचवाहनात्॥१४॥ नमश्चक्षेस्यचराणोरुताजतिपुरोवशांमुनिसमभिनंघा
 यस्तुतिवाचनपूर्वके॥१५॥ पप्रच्छकुशलंराज्यं सप्रसंगेषुभपतेः॥ निवेदयित्वाकुशलंयप्रक्षानामपेन्यः॥१६॥
 दृत्रासनोदृहीताद्यंउपविष्टोस्यसंनिधौप्रत्यवाचमुनिराजासहोद्यागपकार्ता॥१७॥ राजोकाच॥ भगवन्ध
 मेविधिनाममपालयतेमहं॥ अनाइतिः संप्रहजानाहंवेद्यमकाराण॥१८॥ संशयदृष्टेनयावआगतोहंनरा
 तिकैयोगेमेविधानेनप्रजानोकुरुनिर्हति॥१९॥ नृषिरुवाच॥ एतत्कृतयुगंराजनयुगानामुत्तमंभूतं
 । अत्रब्रह्मोन्नतलोकाः धर्मश्चात्रचतःपदः॥२०॥ अस्मिन्युगेतपोयुक्ताद्याहृतांतंराजानांविषयेतवरा
 जेंद्रव्यतोपंतपस्यति॥२१॥ अकार्यकराणांस्वयवधितिक्काहकः कुरुतस्यवधयन्त्येनहोयः प्रक्षाम्यति

आः शु ३३ ॥ शार्ङ्गो वाच ॥ ॥ नाहमेनं वधिष्यमि तपस्यं तमश्च नागसं । धर्मो परेशं कथय उपसर्गविनाशनं ॥ ३३ ॥ अवि
 रुवाच ॥ ॥ यद्येवं तर्हि नृपते कुरु धैर्यं कादशीव्रतं । शुचिमास्यसिते पक्षे पश्यानामेति विक्रतं ॥ ३४ ॥ तस्य व्रतप्रभा
 वेन सत्त्वमिदं विना क्रवं । सर्वसिद्धिप्रदा होवा सर्वोपद्रवनाशिनी ॥ ३५ ॥ अस्या व्रतं कुरु नृप सप्रजः सवर्षिभिरः ।
 इति वाक्त्तं मुनेः श्रुत्वा राजा खट्वहमागतः ॥ ३६ ॥ प्राप्ते आवाटके मासि प्रत्याव्रतमथा करोता प्रजाभिः सह स
 कंभिः नातु वार्षिकं समन्वितः ॥ ३७ ॥ एवं कृते व्रते राजन् प्रवर्षं बुलाहकः ॥ जलेन स्थाविता भूमि रभवत्स स
 मालिनी ॥ ३८ ॥ हृषीकेश प्रसादेन लोकाः सोमं प्रमेशिरे । एतस्मात्कारणा देवकर्म व्यं व्रतमुन्नमं ॥ ३९ ॥ मुक्ति
 मुक्तिप्रदं वैवलोकानां सुखं । रायकपवनात्पुत्राणां हस्तैः सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ ४० ॥ इति श्री ब्रह्मांडपुराणे श्री
 वाटशुभे ३३ श्लोके पद्यामाहात्म्यं ॥ समाप्तं ॥ ॥ शुभं भवतु ॥ ॥

